

ДЕМОКРАТІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Доповідач: Гиркіна О., студентка групи Ю-05

Науковий керівник: Семенов В.М. к. держ. упр.

Питання про шляхи розвитку держави та права займає одне з центральних місць у науці про політичну організацію суспільства. Правильне розуміння того, який саме напрямок розвитку держави та права є найперспективнішим, дає змогу суспільству чітко окреслити компетенцію та межі організації публічної влади в країні. З тотальною трансформацією загальноприйнятих норм та звичаїв, а також з переходом на новий етап свого так би мовити піднесення більшість держав сягають демократичного шляху розвитку, як альтернативного варіанту серед інших порівняно негуманних форм державного режиму.

Питаннями пошуку шляхів розвитку держави та права займалися О. Скакун, В. Цветков, А. Діланян, І. Льїна, Ю. Тихомирова, С. Соловейчик, О. Дашковська, Л. Герасіна, С. Бондарчук й інші.

Метою цього дослідження обрано завдання визначення демократичної форми державного режиму як альтернативної, у порівнянні, наприклад, з тоталітарною чи авторитарною.

Коли ми говоримо про державну організацію, як останню і найвищу досі форму суспільних об'єднань, необхідно пам'ятати, що ця державна організація протягом тривалого історичного періоду проходить певний процес у своєму розвитку. Держава, як така, зазнає у своєму устрої, своїх засадах і у своєму реальному змісті суттєвих і кардинальних змін. Право також має свої суттєві ознаки, що залежать від форми державного режиму.

Розглядаючи історичний процес розвитку держави, можна, базуючись на європейському досвіді, виділити наступні періоди в їхньому розвитку: зародження держави, антична держава, держава раннього середньовіччя, станова держава і сучасна держава.

Саме сучасна держава посідає верхівку вищенаведеного еволюційного ланцюга державної організації, напрямок розвитку якого – це все більш повне і багатостороннє закріплення і забезпечення прав і свобод людини. При цьому, можливі певні тенденції до перебільшення значення або ігнорування тих чи інших прав і свобод, що проявляється у тоталітарних чи авторитарних режимах у сучасних державах. Проте альтернативою залишається розвиток держави та права на засадах демократії. Адже сучасна держава та право лояльно відтворюють принципи даного режиму. А. Діланян зазначає: «Демократія – це форма організації будь-якого суспільного об'єднання, ґрунтованого на засадах рівноправності його членів, періодичної виборності органів управління та прийнятті рішень у відповідь з волею більшості [2, с. 53]

Тому можна навіть у деякій мірі ототожнити поняття «сучасна держава» та «демократія». Сучасна держава ґрунтується на визнанні принципу правової рівності всіх громадян, незалежно від їхнього походження, майнового стану, роду та характеру занять та інших обставин. До того ж, демократичний режим не зводиться лише до захисту прав більшості, а й забезпечує права меншості, зокрема у виборчій системі та представницьких органах влади. [1, с. 35]

Основні етапи та фактори, що визначають процес формування та розвитку демократичної держави, були спільними й у становленні та розвитку громадянського суспільства та правової держави. Саме розвинене громадянське суспільство та правова держава складають основу сучасної демократії. Становлення сучасної демократії пов'язане з утвердженням у процесі капіталістичного розвитку нового світогляду, в основі якого лежить ідея вроджених невідчужуваних прав людини. Така нова система світогляду утверджувалася в процесі реалізації у всіх сферах суспільного життя ліберального вчення. Саме тому сучасна демократія часто йменується ліберальною демократією. І хоча сучасна демократія не зводиться цілком до лібералізму, його роль, як домінуючої ідеології, що визначає ключові принципи організації та здійснення державної влади, у всіх сучасних розвинених країнах залишається незмінною.

Важливою передумовою демократії є високий рівень політичної та правової культури суспільства, як і його культури взагалі. Зокрема, сучасна демократія передбачає інтелектуальну, моральну та психологічну компетентність громадян у прийнятті політичних та правових рішень. Важливим засобом формування такої компетентності народу є його реальна систематична участь у прийнятті конкретних рішень політичного та правового характеру. Це також означає, що демократична держава несе відповідальність за те, щоб усі її громадяни мали змогу отримати освіту, яка б дозволила їм брати участь у суспільно-політичному житті.

Таким чином, демократія набуває реального характеру лише тоді, коли вона ґрунтується на відповідних їй формах свідомості та культури суспільства, а її життєдіяльність безпосередньо залежить від психологічної готовності її громадян відстоювати її принципи перед лицем тих, хто посягає на неї. Влада держави реально простягається настільки далеко, настільки громадяни

усвідомлюють її залежними від неї. Тому усвідомлення громадянами їх особистої чи суспільної свободи обумовлює відповідне обмеження державної влади.

У сучасній демократії політичні права доповнюються соціальними правами, які передбачають надання всім членам суспільства визначеного законодавством мінімуму соціальних благ. Вводиться принцип соціальної відповідальності приватних корпорацій, так само державні соціальні програми стають невід'ємною частиною державної практики.

Проте встановленню демократії все ж передували певні передумови, що фактично зазначають її засади. Компетентно передумови демократії можна поділити на політичні, ідеологічні, державно-правові, а також економічні, що безпосередньо ґрунтуються на економічній свободі особи, рівності усіх форм власності та їхній однаковій охороні та захисті з боку держави. В. Сухонос зазначає: «Свобода особи передбачає той факт, що коли лише особа стає економічно незалежною від держави, у країні встановлюється демократія [3, с.242]».

Демократія, основана на принципах законності, рівності, свободи, справедливості, що фактично відтворюють загальнолюдські цінності, є джерелом не ущемленого права. Саме право є важливим фактором у становленні і розвитку держави. Право в державі знаходить нові форми свого виявлення. Замість норм звичаєвого права, яке неподільно панує на попередніх етапах суспільного розвитку, в державній організації сучасного типу, а отже, демократичній державі, народжуються нові форми правових норм, перш за все ті, які містить писане законодавство. Це писане законодавство, яке видається органами центральної державної влади, поступово витісняє звичаєве право, норми якого сягають родового та племінного устроїв. Роль законодавства полягає не тільки у зміцненні держави, воно також відіграє велику роль у зміцненні й об'єднанні населення держави в єдиний народ та безпосередньому вираженню його потреб і пріоритетів.

Таким чином, альтернативним шляхом розвитку держави та права, що підтримують більшість сучасних держав, у порівнянні з іншими формами політичного режиму, є демократія.

Література

1. Білецький О. В. Принципи демократії / О.В.Білецький // Історія та правознавство. – 2001. - №3. – С. 10 – 18
2. Політологія: Підруч. для курсантів вищ. військових навч. закл. ЗС України / В.Ф. Смолянюк (ред.). — Вінниця : Нова книга, 2002. — 446с.
3. Сухонос В.В. Теорія держави та права: Навчальний посібник. / В.В.Сухонос. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 536 с.